

Minul večer, minula noc a přišlo ráno. Pokoj byl šedý, a nebylo to jen nocí vadnoucí za oknem do zadního traktu. V Praze-Bubenči nebývají noci nikdy docela temné. Pouliční osvětlení uhasíná až s jitem a čas od času projede poklidnou ulicí Národní obrany i auto a ožehne domy svými reflektory. Vysoké činžáky ji svírají, a zatímco na jedné straně slunce září do oken, ta druhá dřímá v šeru. Zavřenými okny ke sluchu obyvatel téměř nedolehne zvuk motorů ani cinkání tramvají z hlavní ulice. Vše splývá v ukolébavající šum, který městský člověk ani nezaznamená.

Pokojík byl ponurý. V nepřírodném prostředí se stírala hranice mezi dnem a nocí i mezi skutečností a představami. Na stěnách visely obrazy s nezřetelnými motivy, zrcadla byla zahalena černým flórem a od lustru viselo bidýlko s tichým a nehybným papouškem.

Na gauči ležel muž s kulatou tváří a zhluboka oddechoval. Šedivějící vlasy přilíplé k lebce, ústa pootevřená a v pozici na zádech lehounce pochruoval. Ruce měl volně položené na hrudníku, který se pravidelně zvedal a klesal.

Činžák se probouzel, šplouchla voda splachující toaletu v sousedství. Zlomkovitě zazněl trylek vzápětí zeslabeného rozhlasu. O patro výš bouchly dveře.

Muž se otočil na bok a polkl.

Schody se rozezněly prvními ranními kroky.

Toho červnového dne roku devatenáct set sedmdesát čtyři se probral na svém kanápátku krátce po šesté. V pokoji

byl vydýchaný vzduch, sporé světlo těžce pronikalo slepým oknem a mrtvě dopadalo na koberec. Probuzení přišlo zprudka. Ladislav zaslechl klapot podrážek venku na chodbě činžáku a napadlo ho, že právě pro ty zvukné kroky asi procitl z nejsladšího. Po schodech běželo zřejmě dítě, asi chlapec, soudě podle staccata kroků rozléhajícího se celým domem. Malinko se zasníl a představil si přicházející horký letní den. Viděl slunce nad horizontem, poslední kapky ranní rosy na vysychající trávě. Povzbudil své představy a spatřil blondáčka, tak čtrnácti- patnáctiletého, v krátkých kalhotách a se štíhlými nožkami – přesně takového, jakým byl před lety on sám. Běžel po zelené trávě a ani na okamžik ho nenapadlo, že by nemusela mít barvu naděje.

V kuchyni za zdí ůkla treпка o podlahu. Matka už také vstala. Pomalými šoupavými kroky se blížila ke spojovacím dveřím.

Zatrnulo v něm. Posadil se na lůžku a čekal, až se dveře otevřou a ona vejde. Doufal, že bude mít oblečený svůj starý župan a šedivé vlasy přičísle. Neměl rád chvílky, kdy se nepodobala ženě a možná ani člověku.

Pootevřela a světlo z kuchyně se propojilo s příšeřím obýváku. Získalo tak nazelenalý nádech a v Ladislavovi vyvolalo vzpomínku z dětství. Na to, jak ho tatínek poprvé vzal do petřínského bludiště. Vybavil si novogotický zámeček s falešným řetězovým mostem, okénko s pokladní, temný vchod. A potom ani světlo, ani tmou, nýbrž olejovitý přísvit mořských hlubin. Dnes už věděl, že barevná iluze vznikne, když se zrcadla postaví proti sobě, aby odrážela jakýsi nekonečný prostor. Vstupoval do akvária, byl rybkou, opatrně se pohyboval ve sklech vymezujících prostor, mezi opakujícími se obrazy sebe samého. Viděl svůj profil, svá záda, viděl se ze všech stran a říkal si: „Tak tohle jsem já,“ protože se tak ještě nikdy nespátřil,

„tak takhle vypadám.“ A viděl se i shora, díval se z nebe na své okouzlení a zmatení. Byl to velice zvláštní pocit, úplně jiný, než když se člověk ráno postaví před zrcadlo, aby se třeba učesal. Takový obyčejný pohled může mnohému zevšednět. Ale vidět se z každického úhlu současně, to je, jako by se už člověk nedíval svýma očima, ale očima všech kolem, co jich v odrazech je.

Máma stála pokorně mezi dveřmi. V očích měla trochu strach, kapku starobu. Mlčela a nepřítomně ho sledovala.

Chtěl ji povzbudit. „Dobré jitro, maminko.“

„Mám ti uvařit čaj, Ládíku?“

Ulevilo se mu. „To jsem rád, že jsi dneska v pořádku.“

„Copak někdy nejsem?“

„Ten čaj radši uvařím sám. Ještě by ses opařila.“

Vstal, automaticky se otočil, sejmul ze zrcadla nad gaučem černý flór a zkontroloval svůj odraz. Dosud si nevzal brýle, a obraz byl proto nepříjemně rozmazaný. Sáhl po masivních černých obroučkách a nasadil si je. Patka se mu přilepila k hlavě a tvář byla obvyklá, tedy zcela všední. Za ta léta si na ni zvykl a byl spokojený. Vždy měl kulatou tvář, v posledních letech ale přece jen trochu ztloustl, což tento rys poněkud zvýraznilo. Hleděl na sebe – naleštěná stříbřitá plocha ve zlaceném rámu připomínala honosná benátská zrcadla a obyčejného člověka povyšovala v nadobyčejného. To všechna zrcadla v petřínském bludišti byla svrchu rafinovaně zakončena stejnou gotickou ozdobou, a proto připomínala branku. Tajila tak chodby do dalších prostor. Některé měly dokonce jen mást a slepě končily v další naleštěné ploše. Ani na podlaze nešlo rozeznat, kde se obraz odráží a kde je cesta volná. A v té všeprostopující nejistotě se zjevovali další lidé, pomalu a nejistě tápali a opatrně krůček po krůčku hledali tajenou cestičku z bludiště ven. Viděl je tehdy stejně jako teď svou matku. Dnes její odraz v zrcadle vypadal mladší, než tomu bylo

ve skutečnosti. Příšeří je zázračné, uvědomil si, a člověk přitom může zrcadlu věřit, protože není schopno lhát.

Ztěžka se otočila a přes rameno odsekla: „Copak jsem invalida?“

„Nejsi. To víš. Já jen pro jistotu. Rád to udělám.“

Předběhl ji. Postavil konvici na elektrický dvouvařič a otočil knoflíkem. V plotýnce zapraskalo a po chvílce rudě zazářila. Ladislav nachystal hrnečky, pro mámu větší na čaj, pro sebe menší na kávu. Voda pod pokličkou jemně šustila. Chvilku měl čas, a hned pocítil známé nutkání. Rozhlížel se po místnosti, po staré lince, po stole, ale nikde krabičku cigaret neviděl, a tak zašel do obýváku – ležela na stolku vedle gauče. Vsunul jednu cigaretu do úst a cvakl zapalovačem. Zhluboka a s rozkoší vdechl dým.

Konvice v kuchyni zapískala.

Rychle k ní zamířil, aby se snad matka nepokusila vařící vodu slít sama. „Víš, co je dneska za den, mami?“

„Nevím.“

„Tak to aspoň zkus.“

„Čtvrtek?“

„No vidíš, skoro. Je pátek,“ a spíše pro sebe než pro ni pokračoval, „osmadvacátého června. A jestlipak víš, co se v ten den kdysi stalo?“

Vrtěla hlavou. „Jak to mám vědět. Co se stalo?“

„Je to právě šedesát let, co zabili následníka trůnu Ferdinanda v Sarajevu.“ Myšlenky mu tékaly. „Často jsem do Jugoslávie jezdíval. Snad se tam zase jednou vypravím. Pamatuješ, jaks mi v létě balila kufr k moři?“

„Moc ne.“

„Ale něco si přece pamatovat musíš?“

Malý vláček jel přes řadu mostů a můstků, projížděl množstvím tunelů, a když byl některý obzvlášť dlouhý, procházel konduktér vagonu a zavíral okna. Stejně se něco z dýmající parní lokomotivy dostalo dovnitř. Pasažéři

dávivě kašlali a modlili se, aby už byl tunel za nimi a oni mohli okénko zase otevřít. Sarajevo bylo tenkrát orientální, s mešitami, s hroty minaretů a bazarem s východními pochoutkami. Nad vším vládl odér nakládaných okurek a zeleniny v láku, prosycený vůní kari. Vzpomínal: „V Sarajevu jsem viděl otisk boty Gavrila Principa, toho, co ho zabil, víš? Kolik ti to bylo tenkrát vlastně let? Čtyřia-dvacet?“

„Proč bych si měla všechno pamatovat, k čemu by mi to dneska bylo?“

„Abys pobídla paměť. Pomohla jí.“

„K čemu?“

Povzdechla si. „Včera jsi říkala divné věci,“ připomínal jí. „Pamatuješ?“ Chtěl využít jejího světlejšího okamžiku.

„Nepamatuju.“

„Všechno bylo špatně. Nic tě nezajímalo,“ vypočítával, „je mi z toho vždycky hrozně. Tak vzpomínáš si?“

„To víš, že jo.“

Opakoval slova znova a znova, aby v hovoru neztratila nit, aby v každé větě našla záchytný bod, který by ji donutil myslet a navázat. „A na co si vzpomínáš?“

„Na všechno.“

„Proč jsi to tedy říkala?“

„Jen jsem tě zkoušela.“

„Proč?“

„Abych zjistila, co si mám o tobě myslet.“

Neřekl jí, že mluvila i o tom, že nejlepší by bylo vyskočit z okna ven na kamenný chodník. Moc si přál, aby si paměť zachovala co nejdéle, tenhle detail by ale nejradyji pohřbil. „A k čemu jsi tedy došla?“

„Já nevím.“

„Musíš něco dělat. Musíš cvičit mozek. Potom nebudeš tolik zapomínat. Vždyť je tak hezké společně si zavzpomínat na to, co bylo.“ Nebyl si jistý, jestli zcela chápe, co se

jí pokouší vysvětlit. „Číst... číst je pro tebe nejdůležitější. A je úplně jedno, co to bude.“

Mávla rukou. „Už na to nevidím. Budeme konečně snídat?“

Usadil ji v kuchyňce za stůl s bílým ubrusem a postavil před ni hrnek s čajem. „Je horký, musíš opatrně.“ Odsunul vázičku s vadnoucí kyticí, kterou ho chtěl potěšit včerejší návštěvník. Přijal živé květy se strojeně srdečným poděkováním. Věděl, že umírají, že jim zbývá málo času a nepomůže ani chladná voda z vodovodu vzlínající předivem kapilár. Na pár hodin si ještě květiny zachovávají tvar a barvu a potom se začnou kroutit, uvadat a to, k čemu došlo v okamžiku jejich utržení, bude zřejmé na první pohled. Postavil před mámu talíř s koláči a sundal z nich utěrku. „Ber si. Jez. Já si vypiju kávu vedle.“

„Mám jíst sama jako vyděděnec?“

„Něco musím udělat. Něco si musím přečíst. Víš? Jez.“

„Usedl v pracovně ke stolku. Posunul psací stroj a přitáhl si popelník plný nedopalků. Odklepl popel a znovu potáhl. Ukazovákem se dotkl ouška hrnečku, postrčil ho a potom pootočil doprava, zdvihl ho a upil z něj.“

Pod sklem na stolku ležela změť pohledů z exotických krajín a mezi nimi prach a smítka. Opřel se v židli a rozhlédl se po stěnách plných obrazů. Kolem dokola, s výjimkou knihovny, byly napnuty vzorované koberce a na nich visely malé i větší rámy s fotografiemi, grafikami i oleji. Jeden z nich dokonce namaloval on sám. Od kohosi dostal krásný zlatý rám a bylo mu líto nechat ho nevyužitý a prázdný jako osleplé zrcadlo. Dnes z něj hleděla výrazně nalíčená dáma se zvláštní starobyloou pokrývkou hlavy. Měl rád předměty, které se už z podstaty věci nemohly měnit, takové, co byly už od své přirozenosti exponáty. Dával přednost umělému květu před živým, plastovému ovoci před přirozeným, a dokonce i papou-

šek, který se houpal na bidýlku pod pětiramenným lustrem, byl vycpaný. Kdysi míval andulku, zbyla po ní prázdná klec uložená na zemi a přikrytá pestrým koberečkem. Zobákem klovala do drátků klícky a pronikavě křičela. Ladislav s oblibou tvrdil, že ne vycpaný papoušek, to ona že je mrtvá. Hovory s ním mu dávaly mnohem víc, přestože neodpovídal. „Dneska je maminka v pořádku, ty má slípko,“ oslovil ho. „Netrpí bludy. Myslí jí to zase jako jindy. Dokonce si se mnou zahrála takovou zvláštní hru.“ Napil se kávy a naslouchal tichu. „Cože to říkáš? Že nemám všemu věřit? Ale já jí rozumím. Ona chce vědět, jestli se na ni nezlobím. Jestli se o ni dokážu dobře postarat a jestli to nedělám jen z nutnosti.“ Hleděl na papouška mrtvě visícího v prostoru. V pološeru nebylo tolik patrné, že má své lepší časy za sebou, že je vypelichaný a barva peří není už zdaleka tak jásavá, jako když vyšel z rukou vycpávače. „Máš štěstí, že nemusíš nic jíst,“ okřikl ho, „za takovou prostořekost bys dneska nic nedostal. Žádný zob a možná ani vodu. Samozřejmě že všechno dělám rád, a ne proto, že mi nic jiného nezbyvá. Člověk si vždycky může vybrat z více možností. Jen musí být opatrný a volit s rozmyslem.“

Vedle obrazu nalíčené ženy visela girlanda umělých květů, snad nějakého druhu šlechtěné kopretiny. Ladislav vztáhl ruku, nejprve ukazovákem zamířil ke stolní lampě s mohutným stínítkem s obrázkem plující plachetnice, ale potom uhnul a rozsvítil pracovní světlo zavěšené na konzolce nad psacím stolem. Světlo dopadlo na list papíru vtočený do psacího stroje, na několik řádek textu, které ještě pozdě večer našukal. „Tak co jsme to včera napsali?“

Stařena se pokřižovala. „To snad není ani člověk,“ zašep-tala, „z toho mám strach. Toho se bojím. S tím bych tu nemohla sedět a mluvit, pane bože, s tím ne. Jen aby tu u nás někdy na někoho nečekal.“